

Inleiding

In zijn brief van 8 september 1846 beschrijft Petrus Donders de situatie in Suriname, waaronder het lot van de tot slaaf gemaakten. Hij vindt het “[g]een wonder [...], dat de H. Vader Gregorius XVI zaliger gedachtenis bullen en verzoekschriften heeft uitgevaardigd om de slavenhandel geheel af te schaffen, en dezelve in vrijheid te stellen”. Een van deze bullen is hier weergegeven. Paus Leo XIII haalde deze tekst aan in nummer 17 In Plurimis d.d. 5 mei 1888 en Paus Franciscus in nummer 18 van Querida Amazonia d.d. 2 februari 2020.

Apostolische brief over: dat geen handel van negers mag worden bedreven

Paus Gregorius XVI. Tot toekomstige gedachtenis der zaak.

Verheven tot het hoogste ambt van het apostolaat, en zonder enige eigen verdienste Jezus Christus, Zoon van God, vertegenwoordigend, die door zijn verheven naastenliefde mens werd en zich verwaardigd heeft te sterven voor de verlossing van de wereld, hebben wij het als een plicht van onze pastorale zorg beschouwd dat wij ons inspannen om de gelovigen volledig af te keren van de schandalige handel van de Zwarten en van elk ander menselijk wezen. Waarlijk, sinds het licht van het Evangelie zich begon te verspreiden, begon men onder de christenen een sterke verlichting te zien van de toestand van die ellendige mensen die in de zwaarste slavernij waren gevallen, vooral ten gevolge van de talrijke oorlogen. De apostelen, geïnspireerd door de goddelijke Geest, leerden de slaven om hun vleselijke meesters te gehoorzamen zoals zij Christus gehoorzaamden, en om gewillig Gods wil te doen, maar zij droegen de meesters vervolgens op menselijk te handelen tegenover de slaven, hen te geven wat rechtvaardig en billijk was, en om geen dreigementen te uiten, wetende dat deze in de hemel een Meester gemeen hadden met hen, en dat er bij God geen onderscheid is tussen personen¹. Aangezien oprechte naastenliefde jegens allen universeel werd gepredikt als de wet van het evangelie, en omdat Christus de Heer had verklaard dat Hij datgene wat de minsten en de behoeftigen gegeven of onthouden is, zou beschouwen als voor hem gedaan of hem onthouden², volgde daaruit gemakkelijk dat de christenen niet alleen hun slaven, vooral de christenen, als broeders beschouwden³, maar dat velen ook er op gericht waren de vrijheid te schenken aan hen die het verdienden: hetgeen met name op paasfeesten de gewoonte was om te doen, zoals Gregorius van Nyssa in herinnering brengt⁴. Er ontbraken niet die, bezielde door vuriger naastenliefde, zichzelf vrijwillig overgaven aan slavernij om anderen te verlossen. Onze apostolische voorganger Clemens I, een man van zeer heilige herinnering, getuigt velen van hen te hebben gekend⁵. Daarom, met het verstrijken van de tijd, toen de mist van barbaars bijgeloof meer en meer was opgetrokken, en de gewoonten van zelfs de meest wilde volkeren waren verzacht onder invloed van de christelijke naastenliefde, kwam het zover dat er al eeuwenlang geen slaven meer waren bij vele christelijke volken. Echter, en we zeggen dit met immens verdriet, steeds weer waren er onder de christengelovigen sommigen die, verblind door het verlangen naar smerig gewin, niet aarzelden om, in afgelegen en ontoegankelijke streken indianen, negers en andere armzalige wezens tot slaaf te maken, of om, de handel van hen die door anderen gevangen waren genomen, eenmaal begonnen en toegenomen zijnde, te profiteren van deze onwaardige daad.

Talrijke Pausen van eerbiedwaardige nagedachtenis, Onze Voorgangers, hebben nooit nagelaten om krachtens hun ambt hun handel streng te veroordelen, omdat deze namelijk schadelijk is voor hun eigen geestelijk heil en oneervol is voor de christelijke naam; bovendien voorzagen zij dat hieruit zou volgen dat de volkeren van de ongelovigen meer en meer zouden worden bevestigd in hun haat tegen onze ware Religie.

¹ Ef. 6,5vv; Kol. 3,22vv; Kol. 4,1.

² Mt. 25,35.

³ Lactantius Divin. Institution. Lib. V, c. 16. Tom. IV Biblioth. Veterum Patrum Venetiis a Allandio editae pag. 318.

⁴ De Resurrectione Domini, Orat. III, Tom. III, p. 420, operum edit. Parisiensis anni 1638.

⁵ St. Clemens I Paus, Ad Korinthe, ep. I, hfdst. 55. Tom I, Bibl. Galandii p. 35.

Een bewijs hiervan is de apostolische brief van Paulus III, gedateerd 29 mei 1537, onder de ring van de Visser, gericht aan de kardinaal-aartsbisschop van Toledo, en een nog uitgebreidere brief van Urbanus VIII, gedateerd 22 april 1639 aan de Collectant van de Rechten van de Apostolische Kamer in Portugal. In deze brieven worden allen zwaar veroordeeld die het wagen of zich voornemen "om westerse of zuidelijke indianen tot slaaf te maken, hen te verkopen, te kopen, te ruilen of te geven, hen te scheiden van hun vrouwen en kinderen, hen van hun bezittingen te beroven, hen van de ene plaats naar de andere te vervoeren, hen op enigerlei wijze van hun vrijheid te beroven, hen in slavernij te houden, degenen die voornoemde dingen doen te begunstigen door advies, hulp en werk, onder welk voorwendsel dan ook, of door garant te staan met vermogen, of zelfs te beweren en te prediken dat dit alles geoorloofd zij, of op enigerlei andere wijze met het voorgaande samen te werken"⁶. Later bevestigde en vernieuwde Paus Benedictus XIV deze sancties van de eerder genoemde Pausen met een nieuwe brief aan de Bisschoppen van Brazilië en andere regio's, gedateerd 20 december 1741, waarin hij voornoemde Prelaten opriep tot bezorgdheid voor dit doel⁷. Daarvóór stuurde een andere, oudere Voorganger van Ons, Pius II, toen in zijn tijd de veroveringstocht van de Portugezen zich uitstrekte tot in het door negers bewoonde Guinea, op 7 oktober 1462 een brief aan bisschop Rubicense die op het punt stond naar die streken te vertrekken. Deze brief verleende niet alleen alle bevoegdheden die een bisschop nodig had om zijn ambt met de grootst mogelijke vruchtbaarheid uit te oefenen, maar maakte ook van de gelegenheid gebruik om de christenen die de neofieten tot slaven maakten streng te veroordelen⁸. En zelfs in onze tijd zette Pius VII, bewogen door dezelfde geest van geloof en naastenliefde als zijn Voorgangers, zijn diensten ijverig in bij de machtigen opdat er een volledig einde zou komen aan de negerhandel onder de christenen. Deze interventies en deze sancties van Onze Voorgangers hielpen, met de hulp van God, de indianen en de anderen voornoemd voldoende om hen te verdedigen tegen de wreedheid en hebzucht van de indringers, dat wil zeggen, van de christelijke kooplieden, maar niet genoeg om deze Heilige Stoel in staat te stellen zich te verheugen over het volledige succes van zijn inspanningen op dit gebied; zodat de negerhandel, hoewel sterk verminderd in vele delen, nog steeds wordt bedreven door vele christenen. Daarom, ernaar verlangend deze schande uit alle christelijke naties te doen verdwijnen, uitvoerig nagedacht hebbende over de ganse kwestie, in het voetspoor van onze Voorgangers en met gebruikmaking van het advies van onze eerbiedwaardige broeders kardinalen van de Heilige Roomse Kerk, vermanen en smeken wij in de Heer alle christgelovigen, van welke aard dan ook, uit hoofde van Ons Apostolisch Gezag, dat niemand het voortaan wage indianen, zwarten of andere mensen op enigerlei wijze te mishandelen of van hun eigendom te beroven, of tot slaaf te maken, of anderen, die iets dergelijks doen, hulp of een gunst te verlenen, of die onwaardige handel te bedrijven waardoor de negers, alsof het geen mensen waren, maar pure en eenvoudige dieren, zonder enig onderscheid, tegen alle rechten van rechtvaardigheid en menselijkheid in, tot slaven worden gemaakt, gekocht en verkocht, en soms opgeofferd om zeer zware arbeid te verdragen. Bovendien lokken degenen die de eerste rovers van negers hoop op winst bieden door de handel ook rellen en eeuwigdurende oorlogen uit in hun streken. Waarlijk, Wij veroordelen al het voornoemde, de christelijke naam geheel onwaardig, met Ons Apostolisch Gezag; en met hetzelfde gezag verbieden wij elke geestelijke of leek en gebieden wij na te laten, de handel in negers als wettig te verdedigen, voor welk vermomd doel of onder welk voorwendsel dan ook, of om anderszins zich aan te matigen iets, dat is tegengesteld aan waartoe Wij in deze Onze Apostolische Brief hebben vermaand, te verkondigen of op welke manier dan ook in het openbaar of privé te onderwijzen. Opdat echter deze Onze brief gemakkelijker aan allen bekend zal worden gemaakt en opdat niemand zich erop kan beroepen dat hij er niet van op de hoogte is, verordonnen en bevelen wij hem, zoals gebruikelijk, openbaar te maken op de deuren van de Basiliek van de Eerste der Apostelen en van de Apostolische

⁶ In Buller. Rom. edit. typis Mainardi Tom VI, part 2; Const. 604, pag.183.

⁷ In Bullario Benedicti XIV, Tom. I, Const. I,38.

⁸ Apud Raynaldum in Annalibus Ecclesiasticis ad An. 1462 n. 42.

Kanselarij, evenals van de Generale Curie op de Monte Citatorio, alsmede door enkele van Onze koeriers langs de zijden van het Campo dei Fiori, en op die plekken bevestigde kopieën van de brieven achter te laten.

Gegeven te Rome, in Santa Maria Maggiore, onder de ring van de Visser, op 3 december 1839, het negende jaar van Ons Pontificaat.

Aloisius Kardinaal Lambruschini